

ZAJEDNIČKI PODNESAK

EUROPSKA ORGANIZACIJA ZA DUŠEVNO ZDRAVLJE

Boulevard Clovis 7, 1000 Bruxelles, Belgija, Tel +32 2 280 04 68, Fax +32 2 280 16 04

I

SJAJ – UDRUGA ZA DRUŠTVENU AFIRMACIJU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Medulićeva 13, 10 000 Zagreb, HRVATSKA

web: www.sjai.hr; e-mail: info@sjai.hr

ODJEL ZA IZVRŠENJE PRESUDA ESLJP

DGI – Opća uprava za ljudska prava i vladavinu prava

Tajništvo Odbora ministara

Sporazumi za ljudska prava i sastanci

F-67075 STRASBOURG CEDEX, FRANCUSKA

Fax: +33 (0)3 88 41 27 93

3. rujna 2012.

U skladu sa Pravilom 9.2. Pravila Odbora ministara za superviziju nad izvršenjem presuda i uvjeta nagodbi, ovim putem podnosimo komunikaciju o generalnim mjerama u

Predmetu X protiv Hrvatske

(br. 11223/04)

U ovom predmetu Europski sud za ljudska prava (dalje: „ESLJP“) utvrdio je povredu čl. 8. Konvencije zbog propusta države da osigura pravo na poštovanje podnositeljčinog privatnog i obiteljskog života. Kršenje prava rezultat je činjenice da je podnositeljica, koja je bila sudski lišena svoje poslovne sposobnosti, bila isključena iz postupaka koji su doveli do posvojenja njezine kćeri.

U svojem akcijskom planu od 27. lipnja 2011. Vlada Republike Hrvatske navela je kako ESLJP „*nije izravno ni neizravno, zauzeo stajalište da roditelj lišen poslovne sposobnosti treba nužno biti stranka u postupcima za posvojenje svojeg djeteta.*“ Međutim, u postojećem predmetu podnositeljica se požalila upravo na činjenicu da nije bila stranka u postupku postvojenja (§ 39). Odlučujući o meritumu u kontekstu čl. 8. Konvencije i u odnosu na podnositeljčine pritužbe, ESLJP je „**imao poteškoća u prihvaćanju da svaka osoba lišena poslovne sposobnosti treba automatski biti isključena iz postupaka za posvojenje njezinog djeteta, kao što je bila podnositeljica u ovom predmetu**“ (§ 53). U ovom predmetu ESLJP se nije fokusirao samo na pravo podnositeljice da bude saslušana u postupku posvojenja, već je također zaključio i da „**postupak donošenja odluka mora biti takav da osigurava da njihova (roditeljska) viđenja i interesi postanu poznati i da se uzmu u obzir od strane lokalnih vlasti kao i da su im na raspolaganju pravni lijekovi koje mogu u nekom vremenu iskoristiti**“ (§ 48). U tom kontekstu, odgovorna država treba prepoznati roditelje u sličnim situacijama kao stranke u postupku za posvojenje djeteta. Nadalje, Odbor ministara već je pozvao Vladu da pruži informacije o „**mjerama koje su poduzete ili planirane kako bi roditelji lišeni poslovne sposobnosti mogli sudjelovati u postupcima za posvojenje njihove djece, a posebno da imaju pravo u određenom vremenu iskoristiti dostupne pravne lijekove.**“

U studenom 2011. godine podnositeljica je dala izjave za javnost u vezi ovog predmeta i otkrila javnosti svoj identitet. Lokalnom mediju dala je intervju i izjavila: „*Da mi je barem na trenutak čuti njezin glas. Rekla bih joj: 'Najdraža, volim te, nikad te nisam dala i ne mogu te zaboraviti.*“¹ Različiti mediji izvijestili su o obvezatnom napatku koji je Vlada dala centrima za socijalnu skrb i koji je naveden u predanom Akcijskom planu; međutim, sam napatuk nikad nije dostavljen javnosti. U svojoj dobro uspostavljenoj sudskoj praksi ESLJP je naglasio da zajedničko uživanje veze između roditelja i djeteta predstavlja temeljni element obiteljskog života. Vlada, uzimajući u obzir da je povreda prava u ovom slučaju dovela do nepromjenjive pravne situacije koja je prekinula obiteljski život podnositeljice i njezine kćeri, treba poduzeti značajne pravne korake radi prevencije tih posljedica u sličnim slučajevima.

Vlada i dalje održava zakonodavstvo koje omogućava potpuno skrbništvo i stoga su svi ljudi pod potpunim skrbništvom (potpuno lišeni poslovne sposobnosti) automatski isključeni iz eventualnih postupaka za posvojenje njihove djece. Na dan 31. prosinca 2011. ukupno **16.355 osoba je bilo u potpunosti lišeno poslovne sposobnosti** u Republici Hrvatskoj, prema službenim statističkim podacima Ministarstva socijalne politike i mladih. Iako su i Pučki pravobranitelj i Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozoravali Vladu Republike Hrvatske da je nužno potrebno poduzeti značajne korake kako bi se zakonodavstvo i sudska praksa uskladili sa Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom, i unatoč činjenici da su različite organizacije civilnog društva u Hrvatskoj predlagale Vladi moguće alternative, ništa se nije promijenilo i broj osoba u potpunosti lišenih poslovne sposobnosti raste iz godine u godinu.

Članak 23. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom obvezuje hrvatske vlasti da poduzmu učinkovite i primjerene mjere koje će eliminirati diskriminaciju protiv osoba s invaliditetom u svim pitanjima koja se tiču braka, obitelji, roditeljstva i veza, na jednakoj osnovi s drugima. Iz stavka 2. iste odredbe proizlazi, nadalje, da država treba **pružati primjerenu podršku osobama s invaliditetom u izvršavanju njihovih obveza prema djeci.**

¹ Dnevni list “24 sata”, 13. studenog 2011 <http://www.24sata.hr/sudbine/i-dalje-se-nadam-da-cu-vidjeti-svoju-kcer-i-reci-joj-da-ju-volim-242255> (Croatian only)

Prema našem mišljenju, razumijevanje općeg konteksta u kojem Vlada Republike Hrvatske vidi roditeljstvo osoba s invaliditetom nužno je da bi se istoj Vladi mogla pružiti podrška u izvršenju odluke ESLJP-a u ovom predmetu. U Republici Hrvatskoj nema državnih politika koje su namijenjene pružanju podrške roditeljima s invaliditetom u podizanju njihove djece. I u ovom predmetu Vlada nije pokazala da je bilo koja vrsta podrške pružena podnositeljici u podizanju djeteta prije nego što je ono dano na posvajanje. Imperativ da sve odluke državnih vlasti trebaju biti donesene u najboljem interesu djeteta ne isključuje obavezu države da primijeni princip razmjernosti u izvršavanju svojih javnih ovlasti. Poštena ravnoteža između prava djeteta, prava roditelja i državnih vlasti ne postiže se u mnogim slučajevima osoba s invaliditetom, posebice onih koji su lišeni poslovne sposobnosti. Roditeljstvo osoba s invaliditetom je tabu tema i ti su ljudi, kad god je to moguće, spriječeni u rađanju ili podizanju djece. Primjerice, zakonodavstvo o kontraceptivnim medicinskim mjerama iz 1978. godine daje ovlasti državi da provede sterilizaciju žena lišenih poslovne sposobnosti.² Slijedom toga, čak i novo zakonodavstvo o potpomognutoj oplodnji ne dozvoljava da se ta medicinska procedura pruži osobama za koje se smatra da zbog zdravstvenog stanja nisu sposobne za brigu o djeci.³ U predmetu Krušković protiv Hrvatske (koji je također pod supervizijom ovog Odbora) ESLJP je utvrdio povredu ljudskih prava podnositelja koji nije mogao, zbog ograničenja poslovne sposobnosti, zakonski priznati svoje dijete.

Jedina mjera koju je Vlada poduzela za izvršenje presude u ovom predmetu jest administrativne prirode i zapravo potpada u kontekst uskraćivanja roditeljskih prava osobama s invaliditetom bez da se nađe poštena ravnoteža među svim relevantnim okolnostima. Potpuno lišenje poslovne sposobnosti pokazalo se kao najučinkovitiji način ograničenja ljudskih i građanskih prava, uključujući i prava koja su povezana s roditeljstvom. Iako Vlada tvrdi da je obvezatni naputak centrima za socijalnu skrb namijenjen „saslušanju“ osoba, treba imati na umu da dati „izjavu“ pred centrom za socijalnu skrb nije isto kao i biti saslušan pred nezavisnim sudom. Uzimanje nečijeg iskaza u postupku pred centrom za socijalnu skrb i uključivanje te izjave u predmet postupka za posvojenje nema kvalitetu koju zahtjeva Konvencija u vezi saslušanja pred nezavisnim sudom.

Zaključno, mjere koje je Vlada Republike Hrvatske poduzela radi izvršenja presude ESLJP-a u predmetu X protiv Hrvatske nisu primjerene i stoga tražimo od Odbora ministara da **nastavi superviziju** u ovom predmetu. Nadalje sugeriramo da se posveti posebna pozornost mogućim promjenama u Obiteljskom zakonu koje bi bile namijenjene prepoznavanju prava svih roditelja kao stranaka u postupcima za posvojenje njihove djece neovisno o ograničenjima njihove poslovne sposobnosti.

Maria Nyman, v.r.

Direktorica Europske organizacije za duševno zdravlje

Kristijan Grđan, v.r.

koordinatorska Sjava – udruge za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama

² Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, 1. svibanj 1978.

³ Čl. 10. st. 1. Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji), NN 86/12.